

INFORMACIJA

o zonama sanitarne zaštite izvorišta „Bolje Sestre“ Regionalnog vodovoda Crnogorsko primorje

Vodoprivredna djelatnost, zadužena za vodne resure u okviru upravljanja vodama, postavlja okvire i usklađuje potrebe i zahtjeve raznih oblika korišćenja voda. Obavljanje javnog vodosnabdijevanja, shodno Zakonu o komunalnim djelatnostima, u nadležnosti je jedinica lokalne samouprave. Za vodosnabdijevanje dvije ili više jedinica lokalnih samouprava, odnosno naselja na njihovom području, javno vodosnabdijevanje se može obezbijediti organizovanjem regionalnog vodovoda.

Zakon o regionalnom vodosnabdijevanju Crnogorskog primorja uređuje način organizovanja, finansiranja, međusobne odnose javnog preduzeća, opština i drugih pravnih lica, radi efikasnijeg i kvalitetnijeg snabdijevanja vodom Crnogorskog primorja. Zakonom o vodama i Zakonom o finansiranju voda, kao i pratećim podzakonskim aktima utvrđeni su uslovi i načini korišćenja voda.

Regionalnim vodovodnim sistemom voda se sa izvorišta “Bolje sestre”, na Skadarskom jezeru dovodi do Crnogorskog primorja i preko distribucionih odvojaka i rezervoara, distribuira u lokalne vodovodne mreže. Projekat vodosnabdijevanja crnogorskog primorja jedan je od najvećih projekata u novijoj crnogorskoj istoriji.

Izvorište „Bolje Sestre“ je izvor regionalnog vodosnabdijevanja i locirano je na oko 10 km južno od Podgorice. Vodu dobija iz podzemnog izvora nastalog usljed kraške geomorfologije regiona. Izvor se uliva u bazen Malo blato, što je jedan od mnogih izvora vode koja se uliva u Skadarsko jezero.

Tokom 70-ih i 80-ih godina, usljed potreba za vodom na crnogorskom primorju, izvođena su prva hidrogeološka istraživanja na prostoru Skadarskog jezera. Prvobitni izbor lokacije bila su Karučka vrela i istraživanja i analize izvodile su se tokom 90-ih godina. Hidrogeološka istraživanja ovog prostora nastavljena su u periodu 2005. – 2007. godine kada su vršena istraživanja vrulje Bolje Sestre. Na osnovu rezultata ovih istraživanja odlučeno je da se vrulja Bolje Sestre, prije svega zbog veće izdašnosti, boljeg kvaliteta i lakšeg zahvatanja iskoristi za izvorište za vodosnabdjevanje crnogorskog primorja.

Hidrometeorološki zavod Crne Gore izveo je opit bojenja na vodotoku rijeke Morače kod Grbavaca tokom avgusta 2005. godine, pri čemu nije konstatovana pojava boje niti komunikacija u pravcu izvorišta Bolje Sestre, kao i kvalitativno i kvantitativno praćenje izvorišta Bolje Sestre i rijeke Biševine (praćenje temperature, proticaja i kompletne analize vode).

Važna mjera zaštite izvorišta vode za piće jeste donošenje i sprovođenje odluka o zonama sanitarne zaštite. Zaštita vode za piće, tačnije, sprovođenje mjera zaštite unutar zona sanitarne zaštite otežano je na svim izvorištima u kršu i aluvijonu, posebno tamo gdje su izvorišta za

vodosnabdijevanje u blizini većih gradova, jer su ugroženi procesom urbanizacije, industrijalizacije, poljoprivrede, neuređenim odlagalištima otpada i otpadnim vodama.

Zakon o vodama definiše da se za sanitarnu zaštitu izvorišta za javno vodosnabdijevanje određuju tri zone zaštite, i to: šira zona zaštite, uža zona zaštite i zona neposredne zaštite. Zone sanitarne zaštite izvorišta određuju se u skladu sa hidrološkim, hidrogeološkim i drugim svojstvima zemljišta, na osnovu slivnog područja i predviđenim načinom njihovog korišćenja.

Krajem 2007. godine urađen je Elaborat o određivanju i održavanju zona i pojaseva sanitarne zaštite za izvorište Bolje Sestre, u skladu sa tada važećem zakonskom regulativom (Zakon o vodama „Sl. list RCG“, br. 27/07, Pravilnik o zonama sanitarne zaštite „Sl. list RCG“, br. 8/97).

Zakon o regionalnom vodosnabdijevanju Crnogorskog primorja definiše da je privredno društvo koje upravlja sistemom regionalnog vodosnabdijevanja dužno da obezbjeđuje zaštitu izvorišta od zagađivanja i uspostavi i održava zone sanitarne zaštite izvorišta, u skladu sa propisima. Rješenjem Uprave za vode broj: 060-327/08-02014-249 od 12.12.2008. godine određene su zone sanitarne zaštite, a predmetnim rješenjem definisano je da su sve obaveze, organičenja i zabrane proistekle iz Rješenja o određivanju zona sanitarne zaštite u nadležnosti korisnika vode sa izvorišta Bolje Sestre. Predmetno rješenje o zonama sanitarne zaštite donijeto je u skladu sa Elaboratom o njihovom određivanju i održavanju i to: zona neposredne sanitarne zaštite I zona, uža zona sanitarne zaštite II zona, pojas zaštite duž cjevovoda. Važno je naglasiti da šira zona zaštite III zona - sliv izvorišta nije određena zbog specifičnosti karstnih terena i složenosti predmetne problematike.

Tokom dugogodišnje eksploatacije izvorišta Bolje Sestre, promjena u njegovom režimu izdašnosti pa time i smanjenju eksploatacionih kapaciteta, te sprovedenim namjenskim istraživanjima, pristupilo se izradi novog dokumenta sa nazivom Glavni Projekat o određivanju zona i pojaseva sanitarne zaštite izvorišta "Bolje Sestre" Regionalnog vodovoda Crnogorsko primorje, koji je urađen u martu 2023. godine od strane „Geoprojekta“ d.o.o. Podgorica. Projektom su predložene zone sanitarne zaštite izvorišta, i to:

- I zona zaštite (zona neposredne zaštite), koja se nije promijenila u odnosu na elaborat iz 2007.godine;
- II zona zaštite (uža zona zaštite), koja je proširena u odnosu na zonu određenu elaboratom iz 2007.godine;
- III zona zaštite (šira zona zaštite), sliv izvorišta, koja nije bila određena u elaboratu iz 2007.godine.

Predložene zone u navedenom projektu u potpunosti su prihvaćene od strane uprave Regionalnog vodovoda Crnogorsko primorje. Na predmetni projekat dostavljen je i Izvještaj o pregledu i ocjeni tehničke dokumentacije koji je urađen od strane Komisije obrazovane rješenjem Regionalnog vodovoda Crnogorsko primorje doo Budva.

Međutim, nepoznavanje sliva izvorišta, prostora sa koga se sve vode sakupljaju i kreću ka izvorišnoj zoni, predstavlja osnovni problem u njegovoj zaštiti. Glavnim Projektom o određivanju zona i pojaseva sanitarne zaštite izvorišta "Bolje Sestre" Regionalnog vodovoda Crnogorsko

primorje, koji je urađen marta 2023. godine predložena je dugo godina neutvrđena III zona zaštite (šira zona zaštite - sliv izvorišta). Prostor sliva izvorišta nije ranije bio predložen (određen) zbog veoma složenih hidrogeoloških uslova na ovom terenu, kako je bilo i navedeno u prvom elaboratu o određivanju zona sanitarne zaštite ovog izvorišta iz 2007.godine: „Zbog specifičnosti karstnih terena i složenosti predmetne problematike, u ovoj fazi nije bilo moguće određivanje šire zone zaštite, i za to će biti potrebna dopunska ispitivanja koja će se moći realizovati tokom faze implementacije i izgradnje cjelokupnog sistema.“

Uprava za vode svjesna značaja predmetnog izvorišta, a zbog nedostatka kadra geološke struke, formirala je Stručni tim od kompetentnih stručnjaka iz oblasti hidrogeologije koji su u svom radu bili upoznati sa predmetnom problematikom. Zadatak stručnog tima bio je da preispita utvrđene granice II i III zone sanitarne zaštite izvorišta „Bolje sestre“, na osnovu kojih je urađen Glavni projekat o određivanju i održavanju zona i pojaseva sanitarne zaštite izvorišta „Bolje sestre“ Regionalnog vodovoda Crnogorsko primorje, o čemu je i sačinio Izvještaj i dao stručno mišljenje.

Komisija je u svoj izvještaju i potrebne neupitnosti dokaza o položaju sliva izvorišta zaključila da „Glavni Projekat o određivanju zona i pojaseva sanitarne zaštite izvorišta „Bolje Sestre“ nije odgovorio Projektnom zadatku Regionalnog vodovoda Crnogorsko primorje, niti je utvrdio potrebne činjenice za određivanje sliva – III zone zaštite izvorišta „Bolje Sestre“. Takođe je zaključila da je neophodno sprovesti dalja ispitivanja koji će obezbijediti potrebne podatke za izradu novog dokumenta.

Današnji stepen nepoznavanja prirodnih uslova ovog izvorišta i njegovog sliva, te predlog određivanja zona zaštite na bazi pretpostavki, po mišljenju stručnog tima, nosi sa sobom veliki rizik po zdravlje korisnika ove vode. Naime, pitamo se kako prihvatiti odgovornost po zaštiti zdravlja korisnika vode za piće ako ne znamo koji prostor mora da se štiti i nadzire adekvatnim mjerama. To se ne odnosi samo na nepoznavanje sliva izvorišta već i na moguću grešku u njegovom određivanju. Ovo su bila osnovna polazišta u ocjeni Stručnog tima Uprave za vode na Glavni Projekat o određivanju zona i pojaseva sanitarne zaštite izvorišta „Bolje Sestre“ Regionalnog vodovoda Crnogorsko primorje iz 2023.godine.

Takođe je i Komisija koja je obrazovana od strane Regionalnog vodovoda u svom izvještaju o reviziji konstatovala da „projekat mora da tretira postojeće projekte i dozvole dobijene u skladu sa zatečenim stanjem, tako da ne bi trebalo da se bavi položajem Postrojenja za prečišćavanje otpadnih voda, već da ukaže na konkretne uticaje i konkretno kako bi negativni efekti izgradnje mogli da utiču na kvalitet vode. Prema Pravilniku „podatke relevantne za ocjenu postojećeg i potencijalnog zagađenja podzemnih voda, sa predlogom mjera.“ Isto tako Glavni projekat nije obradio katastar postojećih objekata i aktivnosti unutar zona zaštite, što je konstatovano u navedenom izvještaju o reviziji.

Sve navedeno ukazuje da se, prije donošenja rješenja sa novim zonama sanitarne zaštite, razmotri šta je obuhvatilo potencijane zagađivače, jer Glavni projekat o zonama sanitarne zaštite nije obradio ni katastar objekata i aktivnosti unutar zona zaštite.

Imajući u vidu složenost projekta, kao i sve navedeno, neophodno je i ukazati na činjenicu da ukoliko Uprava za vode donese novo rješenje o zonama sanitarne zaštite, u skladu sa Glavnim

projektom (proširenje II zone i utvrđivanje granice III zone sanitarne zaštite), korisnik izvorišta, u ovom slučaju "Regionalni vodovod Crnogorsko primorje" Budva, prostor predviđen za zone sanitarne zaštite u obavezi je da unese u katastar i prostorne planove posebne namjene. U ovom slučaju postavlja se pitanje da li će se na osnovu proširene II zone i utvrđene III zone sanitarne zaštite na ovom području zaustaviti sve aktivnosti i dalji razvoj ove regije.

Bitno je i napomenuti da je Uprava za vode zbog složenosti i zaštite izvorišta Bolje sestre zatražila i mišljenje od Uprave za inspekcijske poslove, koji su dostavili Informaciju u dijelu mišljenja Inspekcije za vode u vezi određivanja/utvrđivanja III zone zaštite izvorišta „Bolje sestre, broj: UPIN 0304-737/24-2335 od 24.04.2024. godine.

Naravno inspektorat za vode je saglasan da se za izvorište „Bolje sestre“ definiše III zona nadzora isključivo u skladu s pravilima struke, bez uticaja bilo kakvih političkih ili drugih spoljnih faktora na utvrđivanje iste. Mišljenja su da je za pristupanje tako važnom pitanju, koje je u isprepletanoj vezi s javnim interesom, kako privrede, tako i stanovništva u smislu snabdijevanja egzistencijalnim resursom, tj. pijaćom vodom, neophodno uključiti prije svega vrsne i prepoznate stručnjake u oblasti zaštite voda i sprovesti detaljna geomorfološka, hidrološka, hidrodinamička i druga istraživanja koja će na jasan i pouzdan način dati odgovore koji su neophodni za predlog granica III zone.

Takođe, u ovom slučaju, prilikom utvrđivanja negativnih uticaja a prije donošenja konačnog rješenja, sa stručnog aspekta treba uzeti u obzir da na području, koje može obuhvatiti III zona nadzora, godinama/decenijama posluju veliki privredni subjekti koji se svrstavaju u grupu zagađivača voda (KAP, benzinske stanice, građevinska industrija prerade i proizvodnje betona, kamena, asfalta itd.) a planirana je i izgradnja PPOV za Glavni grad Podgorica.

S tim u vezi, jasno je da utvrđivanje III zone nadzora za izvorište „Bolje sestre“ zahtijeva pravno, stručno - tehničko mišljenje, uzimajući u obzir eventualne posledice koje bi proistekle izmjenom Prostornog plana industrijske zone, ograničavanjem ili ukidanjem postojećih dozvola privrednim subjektima koji posluju na teritoriji koja može biti obuhvaćena III zonom nadzora (prilog: mišljenje Uprave za inspekcijske poslove - odsjek za inspekciju za vode).

